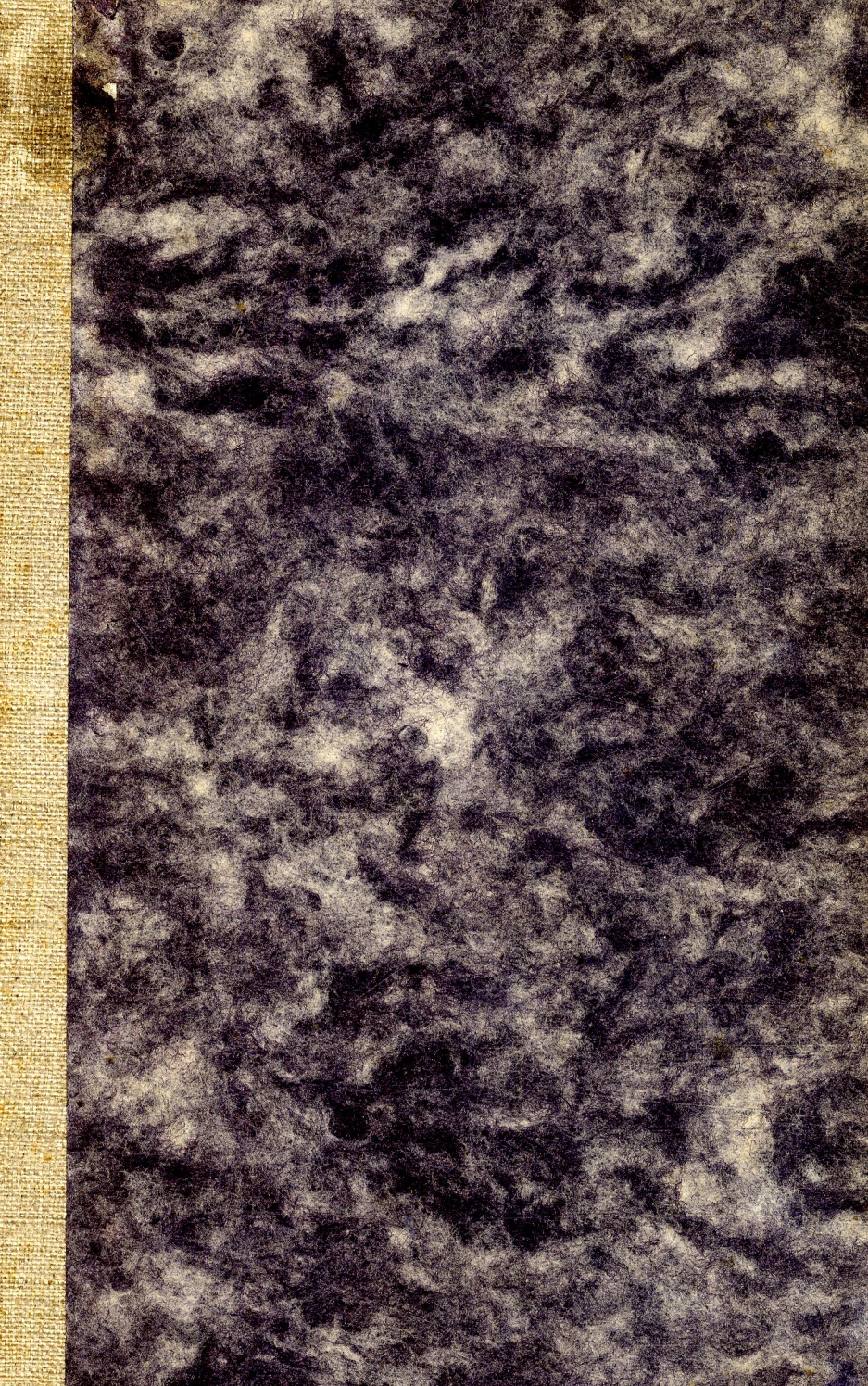

Н. ~~108~~

За два роки.

(1918-1919.)

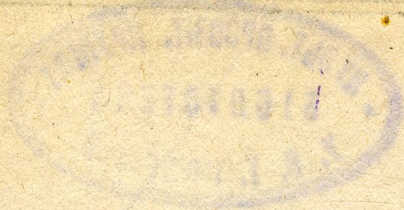
Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Відчит Центрального Комітета Української
Народньої Республіканської партії.

Видання Ц. К. У. Н. Р. П.
1920.

069(24c)

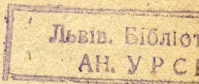

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

(1918-1919)

37208

В обставинах, в яких відбувається боротьба за українську державність, — два роки для всякої політичної групи мають бути вічністю. Державна катастрофа спричинюється й до катастрофи партійної. Руйнуються місцеві організації, губиться зв'язок між ними й центром, при чому останній позбавляється всякої можливості скороняти ближчий контакт з тими чи іншими колами населення. Тим більше тяжкими мають бути ці роки для нашої партії, яка фактично виступила на кон державного життя в період Директорії, коли намічались вже всі ознаки майбутньої катастрофи. Але, поскільки партія відразу висунула антиреволюційні гасла, поскільки вона одразу твердо станула на ґрунт державности, одкидаючи соціалістичні експерименти, — вона повинна була з перших своїх кроків зустріти певний опір з боку правлячих груп, вступити з ними до боротьби й навіть винести на собі урядовий терор. Здавалося, виступ молоді партії на тлі політичного життя був заздалегідь засуджений на неповодження. В атмосфері несприятливих військових подій й тиску з боку соціалістичних груп вона мусіла б вмерти такою-ж смертю, як багатько інших політичних формовань, які організувалися до й після повстання Директорії. Так би й було, коли б за льозунгами партії не стояло саме життя, колиб вона ці льозунги не обороняла з твердістю й переконаністю.

Сталося инше. Партія не тільки не розпорошилася, а ще й зросла, зміцнилася й завоювала собі право на почесне місце в державности. Вона має велику кількість своїх прихильників і в складі центральних установ, і на місцях; і тішиться великим признанням в певних колах українського населення по селах і по містах. Без перебільшення треба сказати, що вона стала найсильнішою партією поміж наших демократичних груп. Й нині можна вже спокійно оглянути перейдений шлях, зафіксувавши всі його поодинокі стани. Цей огляд повинен зясувати багатько ще невідомого не тільки членам Народно-Республіканської партії, а й усій українській громадськості —

й тим колам, які нападали на партію, як і тим, що її підтримували. Синтез — то є найліпша відповідь.

Як повсталa партія?

„Народня Республіканська партія — пише К. Вротновський-Сявошанка („Вістник У. Н. Р., № 7, 1919 р.) заклалася в початку січня 1918 року, підчас першого наступу большевиків на Київ. Правда, ще й раніш помірковані кола українського громадянства, котрі тоді, побільшови, стояли поза партіями, пересвідчившись на російській соціяльній революції й бачучи ту руїну, яку несло з собою „забіранів влево“ почали гуртуватися, щоб мати якийсь осередок, котрий міг би дати партію не фантастичної, а реальної політики. Політика Центральної Ради й її кабінету, що крок за кроком йшла за російським большевизмом, з одного боку і поширювала большевизм на Україні, з другого боку — прискорила організацію інтелігентного пролетаріату і дрібнобуржуазного селянства. Майже під грім большевицьких гармат, що оточили тоді Київ, партія розпочала свою роботу. Дуже часті зміни політичної ситуації, немормальність і анархичність, що вони приносили, напружена праця так членів Центрального Комітету, так і шерегових членів партії по різних урядових установах, а головне — негативне відношення до політики — тоді Центральної Ради, а потім гетьмана — все це не давало змоги більш широко розвинути свою діяльність і виступити на політичну арену“.

Тільки новий переворот з його соціяльними уявами, які загрожували новою анархією, які ставили на карту всю майбутність країни, переконали і зманичів партії в тому, що ті чи інші форми нашої державности; як і питання самого державного вступу України, можуть повстати в процесі не тільки зовнішньої боротьби, а й боротьбі внутрішньої, в стичис и протилежних політичних і клясових інтересів. Інтереси майбутнього вимагали активної участі партії в політичному житті країни, не дивлячись на які обставини.

9. грудня 1918 року відбувається в Києві перша Конференція Народньої Республіканської Партії, котра затвердила програм партії (видруковано окремою брошурою) й обібрала постійний Центральний Комітет.

Центральний Комітет партії й місцеві філії.

В склад Центрального Комітету входять такі особи: академик В. Буйницький, докт. Вротновський-Сивошапка, інженір В. Галушка, адвокат А. Гриневич, полк. І. Золотницький, публіц. Алекс. Ковалевський, літер. В. Королів-Старий, педагог Дм. Курило, адвок. П. Маліновський, проф. Коваль-Медзвіцький, технік М. Мірошніченко, інженір П. Пичипчук, економіст І. Сапіга, економіст В. Фьоринський, агроном Ф. Хижняк. Шістнадцятого члена Центрального Комітету, директора видавництва „Час“, п. Петрушевського, розстріляно минулого року більшовиками. Головою Центрального Комітету є. п. Алекс. Ковалевський. Заступниками — К. Вротновський, П. Пилипчук і І. Сапіга. Секретарем — п. Ф. Хижняк. Скарбником — проф. М. Медзвіцький.

Партія має найбільш всього філій на Правобережній Україні: Винниці, Кам'янці-Подільському, Летичеві, Луцькому, Могилеві, Новій-Ушиці, Одесі, Проскурові, Рівному, Умані, Херсоні. Зрозуміло, що ці Філії одживляють свою діяльність лише з приходом нашої влади. Причому, потрібно підкреслити, що деякі філії розвивали енергійну діяльність. Напр., Рівенська філія провела до Місцевого трудового конгресу 27 членів Народної Республіканської партії, в той час, як в день відкриття з'їзду ес-ери нараховували лише трьох чи чотирьох своїх представників.

Правительство п. В. Чеховського.

Правительство п. В. Чеховського, яке балансувало між більшовиками й французами — в зовнішній політиці й між радянством і парламентаризмом — в внутрішній, зрозуміла річ, не могло користуватися прихильністю партії. Така політика мусіла привести до тяжких наслідків. В цілях найкращого використання всіх сил країни для оборони необхідно було внести значну модифікацію що до складу Правительства. Підводячи підсумки роботи останнього, наша партія й партія соціалістів-федералістів в спільному меморандумі від 9 лютого 1919 року зазначають наступне: „мало рахуючись з об'єктивними умовами світового господарства, відкидаючи характером своїх політичних і соціальних реформ активну піддержку державних елементів в зміцненні народного господарства, уряд не в стані був нічого зробити ні для задоволення соціальних

потреб народніх мас, ні для піднесення народнього добробуту краю". („Укр. Ставка", № 48, 1919 р.) „Для Директорії й її Правительства — говориться в резолюції нашого Центр. Коміт. від 8/ІІ 1919 р., одчинявся широкий шлях державної творчої роботи, що мусів зміцнити й поглибити здобутки українського народу. Попередній державний досвід мусів свідчити що те, що доба соціальних експериментів, яка два рази доводила українську державу до стану катастрофи, минула остаточно і що на цих експериментах жадним способом не можна будувати державної політики. Але Верховна влада й її уряд знову почали переводити стару політику, не рахуючись цілковито з попереднім ходом державного життя на Україні. Ця політика не могла спричинитися до заспокоєння населення й до заведення ладу й порядку в українській державі; противно, вона викликала анархію, що створила надзвичайно сприятливий ґрунт для переможенного походу совітської армії на Україну“...

Правительство п. С. Остапенка.

З огляду на потребу ведення ґрунтовних переговорів з Одесою, що вимагало й відповідної до цього політики, а також в звязку з вимогами демократичних партій — правительство п. В. Чеховського підалося до димісії. Формування нового Правительства було доручено п. С. Остапенкові, який запропонував опозиції — народнім республіканцям, ес-ерам; самостійникам — назвати своїх кандидатів на ті чи інші міністерські пости, при чому підкреслив, що він залишає за собою вільну руку в виборі міністрів і що, взагалі, нове правительство має бути діловим, а не коаліційним. На спільному засіданню п. С. Остапенка й представників трьох вищезгаданих партій були обмірковані окремі кандидатури. При чому, ще до затвердження нового правительства цими партіями був вироблений меморандум до французького командування в справі його вимог, який і було надіслано до Одеси. Проте, соціалістичні партії стали вважати новий кабінет п. С. Остапенка за кабінет коаліційний, складений з делегатів трьох демократичних труп, а на ці групи покладали відповідальність за його політику. В цілях скасування непорозуміння видділ Головного Комітету Української партії соціалістів-федералістів і Центральный Комітет Народньої Республіканської партії видали спільний комунікат такого змісту: „В кінці січня 1919 року

Рада Народніх Міністрів на чолі з В. Чеховським подалася в одставку, яка й була прийнята Директорією, а формування нового складу кабінету по діловому принципу було доручено п. С. Остапенкові. Українська Партія Соціалістів-Федералістів і Народня Республіканська партія виступили з меморандумом, який був доведений в свій час до відома Директорії. Коли остаточно виявилось, що українські партії Соціалістів-Революціонерів і Соціал-Демократів рішили одійти від активної діяльності в правительстві, то п. Остапенко розпочав переговори з другими партіями, між иншим, що підписали меморандум, при чому нами були названі ділові кандидатури на міністерські пости. Жадних вимог ні в питанні кількості наших кандидатів в кабінеті, ні в справі поділу портфелів ми не ставили, і в склад Кабінету Міністрів, що налічує 7 членів по запрошенню п. Остапенка увійшли тільки три особи з числа названих нами кандидатів (Мацієвич, Чопівський, Архипенко), а в Раду Народніх Міністрів, яка складається з 18 осіб, ще три (Мацькович, Корчинський, Мильничук). Решта портфелів була віддана иншим особам. Отже ні урядом Соц.-федералістів, ні „урядом буржуазної демократії“, як його чомусь тепер називають, ні урядом більшовиків в зміслі спільного порозуміння кількох партій, його вважати ніяким чином не можна („Укр. Славка“ № 55, 1919 р.)

Правительство п. Остапенка з самого початку свого існування знайшлося в дуже тяжкому положенні. З одного боку, головне його задання — осягнення згоди з Антантою зустрічало великі труднощі, бо французьке командування в Одесі провадило політику на власну руку або вірніше авантуру; з другого — соціалістичні партії, які обіцяли стати в пасивну опозицію, слова свого не дотримали, виступили активно проти Правительства, висовуючи принцип раддеії на Україні, перерви переговорів з французами й замирення з більшовиками. Не пройшло й місяця, як п. Остапенко змушений був податися на димісію. Прохання про одставку було подано о 20 год. 14 березня 1919 року, підчас міжпартійної наради з участю Директорії, присвяченої обговоренню бжжучого менту. Соціалісти-революціонери й соціал-демократи повели генеральний наступ на політику кабінету, домагаючись рішучої її зміни. їм одповідав п. Акекс. Ковалевський, зясовуючи позицію Народніх Республіканців що до порушених ними принципів:

Промова п. Алекс. Ковалевського.

„Попередні промовці підкреслювали необхідність перерви переговорів з Антантою, причому аргументувалася ця необхідність даними з справоздання отамана Грекова. Але отаман Греков зазначав не тільки безсилість французького командування, а ще й другі менти, й найголовнішим з ним я вважаю можливість заключення угоди. В той час, як ми провадимо ці дебати, правдоподібно, що угода вже підписана й що обидві сторони вживають відповідних засобів для її реалізації. Ми, Народні Республіканці, заявляємо категорично, що стоїмо на ґрунті продовження переговорів з Антантою. Ми констатуємо, що за нинішні обставини власними силами нам дуже тяжко, майже не можливо, побороти большевицьку стихію. Треба якогось опертя, якоїсь іншої сили й що силу ми бачимо в Антанті, яка зараз зацікавлена також в боротьбі з большевиками. Тут в яскравих фарбах малювалася безсилість Антанти; тут зазначалося, що її було розбито в Миколаєві й Херсоні; що її війська не підуть більше воювати; що це, взагалі, ненадійний спільник. Після мене, зроблено велику помилку: французьке командування в Одесі це ще не Франція, а Франція це ще не Антанта.

А ми говоримо про Францію, про Антанту. Розуміється, провадячи переговори з французьким командуванням, не можна поступатися всім. І ви чули, що той пункт, який був одіозним за часи нашого перебування в Винниці — зміна складу Директорії — не є вже таким, і французьке командування більше його не обстоює. Ми ще раз підкреслюємо, що на порушення суверенності нашого народу в жадний спосіб не підемо. Ця суверенність повинна бути забезпечена в акті угоди.

Не можу обминути тих заходів, що робилися по адресі Правительства. Тут казали: уряд мав час і можливість скласти угоду й поскільки він не прийшов і досі до згоди — треба всякі балачки з Антантою припинити, й взагалі, рішучо змінити урядову внутрішню й зовнішню політику. Дозвольте вам сказати, що нинішній уряд поставлений був в неможливі умови. Переговори з французьким командуванням, які розпочало Ваше Правительство в Одесі, кабінет п. Остапенка прийняв, як факт. Він їх лише продовжував. Проте, не встигли ес-ери й ес-деки одійти від влади, як станули в стан опозиції до своєї ж політики й-треба думати — тільки

через те, що їхніх представників немає в складі нинішнього Правительства. Далі... Ви обіцяли неутральне відношення до нового кабінету. Чи дотримали ви слова? Не пройшло й двох тижнів, як в ваших органах — „Робітничій газеті“ (ч. 459) й „Трудовій республіці“ (ч. 14) — видруковані були передові статті, де говорилося, що минуло цілих десять днів, термін надто довгий, щоб далі чекати, а угоди з французами не підписано. Мовляв, бережіться! Хиба це не виглядало на знущання? Але разом з цим воно було: „йду на Ви“. Роспочалася залаштункова гра й я мушу сказати одверто — гра негідна, бо в той час, як кабінет провадив одну політику, в високих сферах Директорії за вашою участю провадилася друга політика. Вам це відомо...

Перейду до другого. Ви кажете: необхідно покінчити з Антантою й розпочати переговори з більшовиками. Ви читали тут листи, що малювали становище Заходу. Франція напередодні соціальної революції, Німеччина захоплена спартаківцями, в Італії великий революційний рух. „Земля горить“ — висловився ваш дописувач. Скажу вам, що наші факти говорять про щось протилежне. Не стану, однак, вас переконувати. Але ви подавали й інші відомості: до Анатомичного театру що-дня привозять триста трупів українців; найбільш популярним кличем стало: „до тину!“, настільки популярним, що діти граються в це „до тину“... Українське слово переслідується; панує терор, що параліжує роботу навіть українських незалежників, яких ваш дописувач влучно характеризує, як „ослів“; населення стогне під утисками. Ось малюнок більшовицького гною, як ви самі його малюєте; ось ті, до кого ви пропонуєте звернутися з протягнутою рукою.

Більшевики досі перемогали. Про це не забувайте. Й ви хочете звернутися до переможця, аби він підписав ваші умови, умови переможеного. Які для цьогостави? Звідки у вас взялася така упевненість що до більшовицької доброї волі? Переможець зробить ще кілька зусиль, знищить вас, а ваші нерозважливі епігони поховаються в кутках і забудуть про високі ідеали української державности. Ви кажете про повстання. Доля повстанців однакова — розбиття. До того-ж, смішно на повстанцях і повстаннях будувати державність.

Ще один факт. Ви кажете: „... припиняємо війну й починаємо переговори. Коли більшовики не приймуть наших умов — боротьба продовжується далі“. Ми всі чули пові-

домлення наказного отамана про настрій військ групи отамана Яніва: засяло сонце, зазеленіло поле й всіх козаків потягнуло до дому. Чи певні ви в тому, що вони чекатимуть на укінчення ваших переговорів з большевиками й що продовжуватимуть надалі з ними боротьбу? Візьмемо інші fronti. Ви знаєте, яких зусиль коштує для штабу дієвої армії підтримувати такий-сякий лад в військах і тримати їх на фронті. Досі малювали большевиків в певних фарбах, і може завдяки цьому козаки й не розбігалися. Ми сьогодні чули заяву голови інформаційного бюро армії, п. Григорєва, що в кожному числі „Укр. Ставки“, як і у всіх відозвах, уміщуються заклики боротися до кінця, бо большевики — це закляті вороги української незалежності. Уявім собі, що „Ставка“ з завтрашнього дня почне пропагувати ідею замирення. Що повстане в душі неосвіченого, темного козака, який не в курсі вашої політичної гри, її не знає й не розуміє? Він прийде до його переконання, що большевики зовсім не є ті злодії, про яких їм раніш писав п. Григорєв, бо останній нині твердить про щось протилежне, а коли й злодії, то такі, яких ні п. Григорєв, ні він, звичайний козак, побороти не в силах. Висновок буде простий, але дуже для вас небезпечний.

Ваша політика — шлях до державної катастрофи, й ми народні республіканці, до неї приложити рук не можемо“.

Переворот Комітету Охорони Республіки.

Димісія Правительства п. Остапенка не була прийнята, але ес-ери й ес-деки не залишали своєї боротьби за владу, Можливість близької кризи кабінету не виключалася. В звязку з тим, а також пропозицією Центрального Комітету соціальних демократів про вступ представників нашої партії до нового коаліційного Правительства, Центральний Комітет нашої партії на засіданні 15 вересня одноголосно ухвалив: „позаяк основою майбутньої діяльності коаліційного кабінету вважається необхідність перерви переговорів з Антантою й розпочаття балачок з большевицьким правительством, що ґрунтовно суперечить позиції Центрального Комітету Української Народньої Республіканської партії, яка зазначена в його резолюціях від 8 лютого, 3 й 12 березня, а також висловлена в промові п. А. Ковалевського від 14 березня 1919 року на спільній нараді Директорії й представників українських політичних

партій, — жадної участі в такому коаліційному кабінеті не приймати.“

Спроби соціальних демократів організувати коаліційне правительтво розбилися. Лишався для них один шлях — перевороту, й вони на нього ступили. Користуючись з того, що центральні установи перебували в Кам'янці без міністрів, які сиділи в Гусятині, Центральні Комітети ес-ерів і ес-деків в ніч на 22. березня сформували Комітет Охорони Республіки (В. Чеховський, І. Ткаченко, Романченко, Арк. Степаненко, Ів. Лизанівський й інші). 22 березня він захопив до своїх рук владу в Кам'янці й випустив відозву, де зазначався такий програм: 1) охорона порядку й спокою; 2) розпорядження ріжним установам; 3) переговори з Директорією про негайне причинення переговорів з французьким командуванням в Одесі і розпочаття переговорів з радянським правительством України (себго п. Раковським). Переворот було ліквідовано, але для Центрального Комітету було ясно, що кабінет п. Остапенка не може залишитися у влади. Урядовий центр було розпорошено, міністри розїхалися, переговори в Одесі остаточно були скомпромітовані. В той час ми не знали ще, скільки шарлатанства було виявлено підчас переговорів (особливо з українського боку); нас запевняли, що все стоїть на доброму ґрунті й тому ми гадали, що негайна зміна правительства в той мент, коли переговори наближалися до кінця, коли ці переговори переводив п. Остапенко, як Голова Ради Міністрів, а п. Мацієвич, як Міністр Закордонних Справ, — неможлива. Це ставило б в тяжке положення нашу делегацію в Одесі, утруднювало б дальніші переговори й компромітувало би Верховну владу Української Народньої Республіки. (Наша резолюція від 29 березня 1919 року).

Державна нарада 5 квітня 1919 року.

На початку квітня місяця рештки кабінету на чолі з п. Є. Архипенко приїхали до Рівного, як і всі центральні установи. Від делегації з Одеси не приходило ніяких вістей, 5 квітня Головний Отаман, С. В. Петлюра, скликає Державну Нараду, в якій прийняли участь всі члени Директорії, міністри, члени трудового конгресу й представники всіх політичних партій. Було поставлено питання, як бути далі? В імени опозиції промовляв Аркадій Степаненко, котрий заявив, що кабінет п. Остапенка мусить податися до димісії, що влада повинна пе-

рейти виключно до рук українських соціалістичних партій, що необхідно негайно припинити переговори з Антантою і розпочати балачки з большевиками, що Директорія має проголосити замирення на всіх фронтах et cetera. Головний Отаман обстоював концепцію коаліційного кабінету, а демократичні партії, в тому числі й наша, тимчасове переформовання правительства до повернення з Одеси нашої делегації. Переговори поміж партіями не дали позитивних наслідків і 9 квітня було сформовано кабінет п. Б. Мартоса.

Блок демократичних партій.

Стоючи перед перспективою нових експериментів з боку соціалістичних партій, демократичні групи — Народня Республіканська партія, партія Самостійників-Соціалістів і партія Соціалістів Федералістів прийшли до того висновку, що необхідно поміж себе тримати тісний контакт і взагалі, виробивши конкретну програму, впливати на Директорію в змислі ведення послідовної боротьби за українську державність. Перша нарада представників вищезгаданих партій відбулася 17 квітня 1919 року. На ній робив доклад І. А. Чопівський про біжучий мент. 19 квітня відбулося друге засідання наради, на якому було ухвалено створити тимчасовий блок демократичних партій. Основні підвалини блоку мали бути: 1) конституція, 2) негайне розпочаття підготовчих робіт до виборів в парламент; 3) Скасування кабінету Міністрів і відновлення Ради Народніх Міністрів; 4) Повалення диктатури есерів і ес-деків; 5) війна з большевиками до того часу, як вони запросять мира; 6) Створення Ради Міністрів на ґрунті об'єднання всіх партій, окрім осіб скомпромітованих...

Ухвалена була рівно-ж організація тіснішого — по одному представнику від партії й ширшого комітету — по три представники від партії. До тіснішого комітету від нашої партії входив п. Є. Архипенко; до ширшого — пп. Є. Архипенко, Ал. Ковалевський й Дм. Курило. Від соціал-фед. — Гаєвський, Сняєвський, Холодний і від самостійників — пп. Алекс. Макаренко й Д. Симонів.

22 квітня обмірковувалася справа видання маніфесту до селян в земельній справі. Докладчиком був п. Є. Архипенко.

25 квітня обмірковується текст комуністичного блоку демократичних партій в справі організації кабінету Мартоса.

27 квітня було надіслано телеграму до С. В. Петлюри в справі зачинення газет „Українська Справа“ й „Українське діло“. Текст її слідує: „Респорядженням нового уряду закрито дві газети „Українська Справа“ й „Українське діло“, які давали змогу висловлювати свої погляди тим українським партіям і політичним групам, які зараз не стоять у владі. Запечатано типографію названих газет, маються відомости, що дано ордери на арешт редакторів. Наказом команданта м. Рівного заведено не тільки попередню виробку дозволу, а й нечувану за часи царізму вимогу вказати напрямки видання. При такій політиці нового уряду говорити про коаліцію всіх українських сил не доводиться, а тільки про диктатуру двох партій: соціалістів-демократів і соціалістів-революціонерів. Коли респорядження щодо газети „Українське діло“ не буде негайно скасовано, ми зостанемося при переконанні, що новий уряд свідомого не хоче консолідації всіх українських сил, сприяючи їх роззиданню“. На це надійшла відповідь від сотника Бутенка, який з доручення Головного Отамана піддав критиці позицію блоку демократичних партій щодо Правильства п. Б. Мартоса, зазначив, що це Правильство „чесно й совісно взялося за організацію нашої демократичної Держави і активну боротьбу проти її ворогів“, підкреслив, „нечувану в історії парламентарних країн позицію власної ізоляції й загрозив, що „боротьба з усіма елементами, які заважають в цій роботі (себто роботі кабінету Мартоса) буде провадитися неуклінно й послідовно. („Дзвін“, № 8, 1919 р.)

28 квітня блок демократичних партій обмірковував в присутності п. Д-ра Льонгіна Цегельського питання про поширення своєї діяльності й на територію Галичини в змислі притягнення до свого складу Народньої Трудової партії.

В цілях тіснішого порозуміння з демократичними групами Галичини, блок обібрав делегацію в складі пп. Алекс. Ковалевського й Дм. Симоніва, яка мала в цій справі негайно виїхати до Галичини.

Делегація нікуди не поїхала, бо на другий день Рівне було захоплене повстанцями от. Оскілко. 28 квітня треба рахувати фактично останнім днем в короткому існуванні блоку. Що-правда, 2 травня ще відбулася нарада представників Народньої Республіканської Партії й партії соціалістів-федералістів, на якому ес-ефи інформували про переверот

Оскільки, роллю в ньому тих чи інших осіб, нарешті, ліквідацію цього перевороту, але то вже була варада двох партій, а не бльоку. Проте, цей блок штовхнув політичну думку в напрямі об'єднання, підкреслив можливість спільної мови поміж поодинокими спорідненими політичними групами й підготував ґрунт для їхнього дальшого сконсолідування...

Правительство п. Б. Мартоса.

10 квітня 1919 року Центральний Комітет обговорює нову ситуацію й виносить слідуочу резолюцію: „приймаючи під увагу, що декларація бльоку партій соціалістів-революціонерів і соціяльних демократів, виголошена на Державній Нараді 4 квітня, як основа діяльності нового кабінету Міністрів з цілком відмінною від завдань Української Народної Республіканської партії, зазначених в меморандумі партії від 9 лютого с. р., що формування Кабінету провадилося з великим порушенням державноправних норм, ухвалених нашими законами і державною традицією, — Центральний Комітет Народної Республіканської партії ухвалює не брати участі в складі нового Кабінету, а до в'яснення його державної політики — заборонює своїм членам посідати пости так керуючих міністерств, як і Товаришів Міністрів“.

12 квітня нове Правительство випускає свою декларацію, в якій, між иншим, вже немає того, що було, напр., в відозві Комітету Охорони республіки. Є тут і переговори з Антантою, й боротьби з большевиками, й демократичний програм, й піднесення промисловости. Це свідчило лише про одне — лівим групам не ходило о иншу мету, ніби ставило хоч би й правительство п. Остапенка. Вони боролися тільки за владу. „Ми читали відозви Комітету Охорони Республіки — пише ч. І. „Української Справи“, котра видавалася за найбільшою нашою участю, — де зазначалося, що большевикам необхідно простягнути руку. Ми чули на державній нараді, що потрібно оповістити замирення на всіх фронтах, порвати всякі переговори з Антантою, повести балачки з п. Раковським. Це заявляли ті самі люде, які зараз опублікували декларацію цілком протилежного характеру. На протязі лише кількох днів вони змінили свої погляди. Чи зроблено це щиро? Де гарантія цього? І ось ця подвійна гра наших лівих викликає побоювання за долю української демократії, якій до-

водиться бути ще раз об'єктом несподіваних експериментів“.

Газету було зачинено, як і слідуючу („Українське діло“), що її заступала. Атмосфера політична ставала напруженою, по місту ночами кружляли неясні чутки про переворот і тому соціалісти-федералісти взяли на себе ініціативу скликання міжпартійної наради. На цій нараді, що відбулася 23 травня 1919 р., ми зазначили свої старі домагання, а також підкреслили, що здійснювати їх будемо легальним шляхом. „В чутках, які баламутять громадянство, заявив п. Алекс. Ковалевський — згадується наше ім'я. Заявляю, що ми не можемо відповідати за деякі фантастичні голови й „ні менш фантастичні гадки“.

Переворот В. Оскілка.

Але незадоволення Правительством п. Мартоса перекинулося на деякі військові частини, які в порозумінні з окремими членами Центрального Комітету партії самостійників-соціалістів; в ніч з 28 на 29 квітня 1919 року захопили в Рівному владу до своїх рук, арештували Кабінет Міністрів і проголосили от. Оскілка верховним головнокомандуючим. Центральний Комітет цілком не був поінформований про ці наміри й опинився перед фактом величезного значіння. Другим значним фактом для партії було те, що Голова Центрального Комітету, Є. П. Архипенко, з власної ініціативи, прийняв, запропоноване йому п. Оскілком, комісарство по справах цивільних. В відозві, що була видана п. Архипенком до населення, читаємо слідуюче: „рахуючись з ставшимся усуненням Кабінету Міністрів, яко фактом і одкидаючи свої партійні погляди, я прийняв це призначення з метою затримати в цей переходовий час державний апарат від руїни до того часу, поки не складеться нове Народне Міністерство в законнім порядку“. Прийняття на себе п. Архипенком обов'язків комісара, зроблене до того-ж з добрими намірами, бо про те, що готується переворот, він абсолютно не був поінформований, й послужило заціпкою для одтвертого переслідування нашої партії й до зв'язування її імені з самим переворотом.

Арешт п. Є. Архипенка.

В ніч на 30 квітня Оскілко й інші організатори перевороту мусли тікати з Рівного. Правительство Бор. Мартоса

було випущено з під арешту. Все пішло своїм звичайним темпом. Проте п. Мартос не одмовився від думки звести рахунки. Є. П. Архипенка було заарештовано й він один мусів відповідати за діло, до якого не мав — в суті річий — жадного відношення. Центральний Комітет прийняв найжвавішу участь в справі визволення свого Голови з під арешту. Виявилось, що це справа була дуже нелеккою, бо всі заходи партії розбивалися о непримиримість Правительства. Тоді центральний Комітет зложив на руки п. Б. Мартоса слідуєчий меморіал: „В ніч на 30 квітня б. р. на ст. Здолбуново було заарештовано Голову Центрального Комітету Народної Республіканської партії, Є. П. Архипенка. В якій справі — невідомо Центр. К-ові, бо точно сформульованого обвинувачування з боку слідчої влади ще й досі не мається. Проте, з неофіціальних заяв різних представників, виконавчої влади стає ясным, що п. Євген Архипенко обвинувачується в організації відомого виступу отам. Оскільки, що мало місце 29 квітня 1919 року. Центральний Комітет, будучи певний в тому, що ні один член партії не міг піти проти негативної позиції партії що до всяких сепаратних виступів тих чи інших громадських груп; одкидаючи, рішуче всяку думку про участь свого члена в організації подібного виступу; знаючи, що участь п. Є. Архипенка в охороні державного апарату від можливої руйнації в такий надзвичайно критичний мент викликала виключно патріотичними міркуваннями — прийняв факт арешту п. Євг. Архипейка, як непорозуміння, як безпосередню, але тимчасову реакцію зацікавлених осіб на надсильство, що було вчинено над ними. Центральний Комітет був глибоко переконаний, що Правительство вживе всіх заходів для як найскоршого розслідування тої справи, яка хвилює громадське сумління — для зясування й покарання винних і виправдання невинних. Проте — минуло вже два тижні з дня арешту п. Є. Архипенка й не тільки не укінчено слідства, але його навіть не розпочато. І в той час, як фактичні організатори перевороту перебувають поза межами осягнення Правительства, а, значить, немає можливости зясувати дійсну правду в справі. Оскільки, Голова Центрального Комітету опозиційної партії, бувший Міністр, відомий громадський діяч — сидить під арештом і позбавлений можливости провадити свою політичну й державну працю. Не передрішаючи вислід слідства, — Центральний Комітет має честь прохати Правительство про

звільнення п. Є. Архипенка на поруки й відповідальність всіх нищепідписаних членів Центрального Комітету“.

Цей меморіал не дав жадного успіху. Тоді була поведена членами партії кампанія в пресі, в результаті чого в кінці травня 1919 року було звільнено Є. П. Архипенка, з під арешту, а справу його цілком ліквідовано.

Нас часто запитували, чому Центральный Комітет не зложив ніякої заяви в справі Оскілка й не відповідав на всі закиди й лайку соціалістичної преси. А тому, що всяка наша заява могла коштувати життя п. Архипенкові, бо Центральный Комітет мусів би відіуратися й від самого п. Архипенка нашого товарища по партії. Центральный Комітет виконав свято свій обов'язок в відношенні до свого сочлена. Багато в імя цього було перенесено й фізичних і моральних страждань. Звільнившись з ув'язнення, п. Архипенко склав заяву про свій виступ з партії. Центральный Комітет, не згоджуючись з мотивами, зазначеними в цій заяві, на запитання своєму від 28 травня 1919 року, ухвалив: лічити п. Архипенка, як вибувшого з партії...

Арешт п. Алекс. Ковалевського.

2 травня 1919 року по особистому розпорядженню Міністра Внутрішніх Справ, п. Мазепа, було арештовано п. Алекс. Ковалевського. Йому було поставлено два обвинувачування: 1) участь його й партії в виданні „Укр. Справи“ й „Укр. Діла“, органів зачинених п. Мазепою; 2) участь його партії в перевороті п. Оскілка. Пан Алекс. Ковалевський зложив велику письмєнну заяву, в якій довів юридичну безпідставність і навіть неможливість першого питання й абсурдність другого. Не дивлячись на те, його переведено було в міську в'язницю (в Рівному), звідки й випущено 6 травня. Ніякого обвинувачування більше не справилося, а слідство було припинено. Нині, коли з'явилися за кордоном друковані матеріали що до справи Оскілка, розуміється, всі твердження й закиди, які робилися нашими політичними противниками, набірають характер виразної інсинуації. А тоді — вони й тоді знали дійсну правду в цьому негарному ділі, але не хотіли її виявити, щоб не одкидати від себе вулиці.

Правительство Мазепи.

30 серпня 1919 року прийшло до деяких змін в Кабінеті Мартоса. Але вони були не істотні й полягали, головним чином, в тому, що замість Б. Мартоса став прем'єром І. П. Мазепа. Система управління залишилася та сама — й відношення нашої партії до цієї системи також залишилося те саме, негативне. Разом з цим Центральний Комітет вже не міг виявляти попередньої діяльності, бо, власне кажучи, його на місці не було. Як відомо вже — Голова Ц. К-у, Є. П. Архипенко, вийшов з партії, акад. В. Буйницький виїхав за кордон, адвок. Маліновський — залишився десь на Україні; п. Петрушевського було розстріляно; інж. В. Галушка пробував в Відні; В. Королів (Старий) в Празі; Д. Курило в Варшаві, п. А. Ковалевський, полк. Золотницький й М. Мирошніченко сиділи в таборі для полонених в Домбю, а потім Ланцуті.

Відділ Центрального Комітету, який знаходився в Кам'янці, заступив ту позицію, що, поскільки політика всіх демократичних груп мала бути ідентичною, поскільки практична політична програма являлася для них загальною, — необхідно було якийсь час йти разом, створити спільне об'єднання, що правомочне було виступати в обороні гасла парламентаризму, в обороні законності й правності на Україні.

Такого переконання були й інші демократичні партії.

15 липня 1919 року відбуваються установчі збори Українського Національно-Державного Союзу, які ухвалюють таку платформу: 1) об'єднати всі живі українські сили; 2) утворити міцну самостійну українську демократичну державу; 3) боротися за законну владу на Україні, відповідальну перед парламентом; 4) боротися за демократичний виборчий закон у всі установи (по 5-ти членній формулі); 5) обороняти права українського народу й української держави в міжнародній сфері; 6) всебічно допомогати в справі організації армії й запілля.

Представниками Народньої Республіканської партії в Націон.-Держ. Союзі були: пп. докт. К. Врогновський-Сивошапка, проф. М. Медзвіцький й В. Фльоринський. Вони підтримували всі заходи Н.-Д. Союзу, поскільки останні йшли в напрямку зазначених в горі завдань; з свого боку, висунули kwestію об'єднання командування. Надніпрянська ар-

мія, як і армія галицька повинні бути під одним зарядженням, а не творити два окремих одне від другого тіла.

Під впливом гіркого досвіду Правительство п. Мазепи, як і сам І. П. Мазепа, стали приходити до того переконання, що поза певними конституційними формами не можна збудувати жадної державності.

25 жовтня 1919 року була скликана Державна Нарада в Кам'янці, на якій п. Мазепа сформулював це переконання в той спосіб, що українська державність мусить надалі йти по середній лінії європейського парламентаризму.

В зв'язку з цим приреченням, а також трагічними обставинами, в яких пробувала наша республіка (війна з більшовиками й Денікіном), партія устами п. В. Фльоринського обіцяла не чинити труднощів Правительству в його зусиллях рятувати загроженому незалежність нашої країни. Цю саму позицію розвинув ще раніше п. Ал. Ковалевський в своїх статтях під заголовком „Денікін і Україна“.

Коли-ж сталася катастрофа, відділ Центрального Комітету заступав презумпцію, що до звільнення частини української території й відновлення державного центру, — Правительству п. І. П. Мазепи мусить лишитися у владі, з чим погодилися й інші члени Центрального Комітету, бо підчас антракту, який наступав, особливо потрібно було берегти фікції. Тільки вони могли зв'язати минуле з есентуальним майбутнім.

Міжнародна політика в розумінні партії.

Для Центрального Комітету було завжди ясно, що Україна в тому стані анархії, в якому вона пробувала з часів повстання проти Гетьмана, не в силі була провадити боротьби навіть на одному фронті. Ми гадали, що, поскільки Антанта була зацікавлена в ізоляції Советської Росії й навіть сама находилася в війні з останньою, — може нам легко допомогти, надто, коли взяти під увагу, що цілий південь України було обсаджено французькими військами. Для цього необхідно було негайно уконституувати свою владу на зрінець європейський й ґрунтовно змінити напрям державної політики. В такий спосіб можна було досягнути сталої угоди й фактичної допомоги (технічним знаряддям — зброєю, амуніцією, грошима). Ми щиро хотіли досягнути угоди з Антантою, взагалі й з французьким командуванням, зокрема. Але всі зусилля наші розбилися о дві непереможні річі. По-

перше, Директорія й її Правительство йшли не широко на порозуміння, затягували й навіть провокували переговори. Як і слідувало було чекати, — балакали з французами всі: й ген. Греков з сотн. Кавердинським, і Др. О. Назарук, і п. С. Остапенко, й Марголін, і С. Бачинський, й п. К. Мацієвич. Балакали всі й, здебільшого, незалежно один від другого. На фоні цих переговорів являлися всякі авантюристи й зростало шарлатанство.

Зміна Правительства п. В. Чеховського наступила пізно, а, пайголовніше, вона не відбилася на державній системі. Нелад продовжувався, а на цьому грали всякі добровольчі елементи, що тенденційно інформували штаб французького Командування.

З другого боку, як правдиво зазначає п. Алекс. Ковалевський в своїй статті „Ми й Антанта“ („Укр. Вісті“, Ч. 23, 1919 р.), французьке командування „примусило кабінет п. С. Остапенка проходити крізь ворота Одеси, де охорона пп. Енно, Серкаля й Фрейденберга занадто пально, перевіряла документи. Через ці ворота не пройшли Українці, вороги большевиків, але пролізли большевики, вороги Антанти.“

Штаб французьких військ на чолі з полк. Фрейденбергом гадав, що він може наказувати Правительству, що загодно, бо не розумів природи українського руху, рахуючи його за одну з модифікацій большевизму. Він не розумів того, що цей рух є „тою страшною силою, яка сама в стані знищити большевизм, коли не ставити її між молотом і кувалом, коли не стискувати її в тилу й не прилучати нових несподіваних ударів на фронті“ (з статті п. Ал. Ковалевського.)

Тому п. Фрейденберг замість угоди ставив свої умови: то змінити Директорію, то віддати під контроль залізничі, то піддатися під добровольче командування і т. д. Оскільки він дозволяв собі зайвого, недопустимого, свідчить бодай той факт, що ним було поставлено ультиматум про негайний випуск гетьманських міністрів. В цій справі наша партія разом з партією ес-ефів, з якою тоді знаходилася в найтіснішому контакті, винесла таку постанову: „Заслухавши повідомлення президента Ради Міністрів про офіційну вимогу французького командування про випуск гетьманських міністрів, яко передумову ведення дальших переговорів — українська партія соціалістів-федералістів і українська Народня

Республіканська партія мають за честь довести до відома Директорії слідує: Партії стоять на принципіальному ґрунті порозуміння з державами Антанти й широко готові ступити на цей шлях для допомоги в боротьбі з большевиками і відбудовання української державности, але вимогу випустити гетьманських міністрів, верогів нашої державної ідеї і українського народу ніяк не можуть вважати за принципіальну перешкоду на шляху порозуміння. В цім великі партії вбачають припинення гідности української нації й висловлюються проти задоволення подібного ультиматуму“.

В той самий день п. Врогновський-Сивошапка й Алекс. Ковалевський від ек-серів і п. І. Фещенко-Чотівський від ес-сфів відвідали кап. Ландмерона, представника штабу французького командування в Винниці й засували свою точку погляду що-до ультиматуму з Одеси.

Партія консеквентно обстоювала необхідність заключення угоди з Антатою, не дивлячись на ворожу опозицію з боку українських соціалістичних груп і провокацію, що оточувала переговори в Одесі. Була б угода — иншим шляхом пішла для української державности. Й може не було б тих жертв, які пізніше були понесені. Коли б угода не була осягнена, це сталося не по нашій вині.

Дальше порозуміння треба вже було шукати в Парижі... А далі події принесли захоплення півдня большевиками, ліквідацію рівенського фронту й війну з Польщею при невтральности Антанти.

З приводу цього так писав п. Алекс. Ковалевський.

„Ця невтральність, як і все, що було до неї, — моральна перемога большевизма в очах всього українського народу, створення міцного аванпосту проти тих, хто дивиться спокійно на агонію нації, яка чесно протягом двох літ боролася з північними варварами, яка героїчно обороняла культуру від торжества здичавіння. Вона буде причиною безмежних війн і революцій, — й в цій анархії потоне не одна буржуазна держава. Ми не можемо думати, що вся Антанта піде шляхом такої хибної політики. Ми не можемо вірити в абсурди, — й тому певні, що правительсто вживе всіх заходів для зясування ролі України й зробить те, що давно вже повинні були зробити наші лейкінські герої, які сидять по різних місцях. Але ми певні й в тому, що правительсто доведе боротьбу до кінця й, не дивлячись на все розходжен-

ня між ним і опозицію, — остання найде в собі досить патріотизму аби його підтримати, бо ми маємо бути друзями Антанти, але її рабами — ніколи“ („Укр. В.“ 31 травня 1919 р.)

З окрема стоїть справа з Польщею. Центральний Комітет ніколи не був прихильником війни на всі фронти. Він знав, що для цього немає ні розумних підстав, ні фактичної можливості. „Галицька армія, що бореться з Польщею — писав п. Алекс. Ковалевський в статті „Дві орієнтації“ („Вільна Україна“, 6 квітня 1919 р.) — як нація армія, що бореться з большевиками, в найближчому часі поставлені будуть в такий стан, коли дальша боротьба не буде можливою, не має патронів, набоїв, зброї, одіжи, чобіт, не має навіть їжі. „Стоїмо між поляками й большевиками. Колись з них примушені будемо здати позиції, а може навіть тим і другим“. В силу цього, Центральний Комітет Народної Республіканської партії 28 квітня 1919 року виносить постанову добиватися від уряду всіма засобами, як і від всіх політичних партій, припинення війни з Польщею й певного порозуміння з нею щодо спільної боротьби з большевиками.

Треба було добрих лекцій життя, щоб Директорія, нарешті, зрозуміла цю думку. 10 серпня 1919 року висилається до Варшави місія на чолі з п. К. Пилипчуком, яка хутко досягає згоди. Але соціалісти протестують проти вироблених умов. Час йшов, ситуація погіршувалася. Довелося знов їхати до Варшави й підписувати більш тяжкі умови, проти яких вже не протестували соціалісти, бо цим разом не ес-ери, а вони їх підписували. Така державна льоїка була у всьому, що робилося Директорією й лівими партіями.

Центральний Комітет у всіх своїх резолюціях і заявах, говорячи про боротьбу з большевиками, ніде не згадував про Росію. Не згадував свідомо, бо гадав і гадає, що війни між Україною й Росією немає, бо немає й тої Росії, з якою можна воювати або договорюватися. Є насильники, які видають себе за Росію, які своєю волею накладають всьому московському народові. Ми думаємо, що Україна може договорюватися тільки з тою владою, що буде признана московськими Установчими Зборами й висловлюємо певність, що вони визнають право українського народу на державну не-

залежність. До такого народу й до такої Росії ми, очевидно, ненависти мати не можемо.

Партія стояла також увесь час на необхідності заховання добрих стосунків з Румунією, а тому гостро поборювала спробу отамана Маввського втягнути нас в війну з цією державою.

Що-до останніх країн — партія, зрештою, не ставила перешкод Правительству в налязуванні з ними добрих стосунків.

Внутрішня політика в розумінні партії.

А) Для Центрального Ком. було ясним, що колектив, який волею революції станув на чолі держави, не міг виконувати тих завдань, котрі на нього припали. Не говорячи вже про різнomanітість характерів, здібностей й політичних поглядів поодиноких членів Директорії, — колектив, як такий, не міг бути сталим репрезентантом, виразником Верховної влади. З точки погляду конституційного права така конструкція Верховної влади являється чимсь дивовижним і просто неможливим. Тому Центральний Комітет в своїй резолюції ще від 20 січня 1919 року зазначав: „Верховна влада мусить бути реконструована в спосіб, який дає найбільшу змогу організувати самооборону держави“. Характеруючи верховну владу, п. Алекс. Ковалевський в статті під заголовком „Система чи хаос“ писав слідує: „Директорія не мала точно окремих публичноправних функцій. Вона й затверджувала закони, й керувала; опреділювала курс міжнародної політики й давала всякі розпорядження — включно до звільнення того чи иншого вагона; була всім і все могла... Її функції переходили часто-густо в сферу функцій Правительства; її компетенція заступала компетенцію Правительства. Жила на підставі звичайного права, яке в процесі свого існування й витворювала. Це звертало не раз увагу парламентарної демократії, що домагалася юридичного оформлення компетенції Директорії й її взаємовідносин з Правительством. Тільки тоді було би зроблено перший крок в напрямку підпорядкування державного хаосу. Нині більш ніж коли-небудь раніш, відчувається потреба в такому правному акті, й його необхідно зробити“ („Укр. В.", 1 червня 1919 року). В грудні місяці 1919 року п. Алекс. Ковалевський в імені

Центрального Комітету зложив на руки С. В. Петлюри заяву, в якій зазначається, що в силу червоних фактів п. Головний Отаман являється поодиноким репрезентантом української республіки й що бажання Народної Республіканської партії полягає в тому, аби таке положення було-б зафіксовано в відповідному юридичному акті.

Б) Трудовий конгрес, який вибрав Директорію, хутко розпався. Окрім того, він, який формувався на принципі виключення свободної волі української нації, не говорячи вже про те, що відсутність сталого органу Народного представництва не тільки спричинювалася до анархії в середині країни, але й до неавторитетності її зовні. Це було зазначено партією в меморандумі від 9 лютого 1919 року: „певне і вільне волевиявлення всього народу повинно стати найвищим чинником для утворення Верховної влади, а через те ми вимагаємо як найскоршого скликання Парляменту на підставі загального, рівного, прямого, тайного й пропорціонального виборного права. Ми рахуємо, що лише така форма народного вотуму може стати міцною опорою в державному будівництві і джерелом народньої волі.“ 10 квітня 1919 року Центральний Комітет в своїй резолюції підтвердив вищевказані точки: „Відсутність сталих законів і нормального законодавства, до якого були б покликані всі верстви українського народу й яке лише одне в стані створити лад і забезпечити за всіма громадянами землі української ті права, котрі здобуті в крові й руїнах двоохлітньої революції — відбивається в найбільш негативний спосіб на розвитку української держави. І Центральна Рада й Директорія й Трудовий конгрес — органи, що повстали в процесі революції, видбиваючи настрої лише певних класів населення, не могли об'єднати волю українського народу в цілому. Боротьба, яка йнині пердводиться з большевицькою навалою, мусить бути доведена до кінця, але льозунгом цієї боротьби повинно стати як найскорше скликання парламенту на підставі прямого, рівного, загального й тайного голосування. Тільки такий Парлямент є повновладним господарем землі української й має змогу забезпечити широкий розвиток Української Народньої Республіки, виробити основні закони й дійсно перевести їх в життя“. Минали дні, територія зменшувалася а иноді її й зовсім бракувало... В той же час — відсутність органу народнього правительства на кожному кроці давала

себе знати. Необхідно було знайти якесь рішення й партія його знайшла в формі передпарляменту. Проект організації передпарляменту розробила Національна Рада за участю представників і нашої партії.

В) Ми бажали твердої влади... Й ми бажали її не тільки в центрі, а й на місцях. Ця влада повинна була внести принципи правности в своє управління й начала законности в методи цього управління. Тільки в такому разі вона могла внести лад і порядок в країні й забезпечити певну пошану до цього ладу з боку населення. Ще 20 січня 1920 р. Центр. Коміт. домагався, щоб „звернена була найпильніша увага на діяльність Міністерства Внутрішніх Справ, особливо, що до утворення культурної міцної влади на місцях, яка в даний мент знаходиться здебільшого в руках непевних елементів“. В вищезгаданому меморандумі партій від 9 лютого 1919 року читаємо: „в сфері компетенції Міністерства внутрішніх справ повинна бути виявлена тверда демократична влада, котра поставила б своїм заданням встановити новий лад і спокій в краю, забезпечивши людности цілковиту можливість приступити до творчої праці культурної й економічної. Влада повинна бути єдина з повною особистою відповідальністю її місцевих агентів, а через те виникає необхідність негайної ліквідації всяких надзвичайних органів державного управління. З метою найліпшого забезпечення закономірности у всіх сферах державного життя повинна вестися рішуча боротьба з усіма злочинними, антидержавними елементами, в яких би формах не виявлялася їхня діяльність. В цій боротьбі уряд повинен спертися на всі демократичні і державнотумаючі верстви українського народу“.

„Внесення певної системи в державний хаос — пише лідер Народньої Республіканської партії, Алекс. Ковалевський, — вимагає ще й того, щоб внутрішня політика правительства будувалася на певних етичних принципах. Ненависть не може керувати політикою. Жорстокість не може бути її засадою. Тільки чуючи голос громадської opinii, знаючи потреби тих чи інших політичних верств, маючи певний ґрунт для порозуміння — правительство в стані упорядкувати хаос і перевести в життя систему. Тільки в цьому разі воно може викликати довіря інших політичних кол. Тільки тоді утвориться авторитет влади, що в стані здійснити все, не потребуючи надсильства.

Обидва моменти — матеріальний й етичний, рішучість акції й ясність провідної ідеї — відіграють однаково важну роль в справі оборони державности, витворюючи єдину волю, єдине бажання. Інакше правительство ризикує тим, що центр державного будівництва пересунеться в бік інших сил, які вже народжуються на Україні й йдуть активно в обороні її права порядку“ („Укр. В.", № 24, 1919 р.)

„Проїшла доба гасел, шукання, імпресіонізма... В нинішню тяжку годину необхідно твердо тримати керму, бо інакше хвили поминуть побитий державний корабель, а вмісті з ним і тих неповинних мандрівників, які довірилися своїм керманичам. Кожний день без одпсвіді — не тільки загублений, але й проклятий день, бо він несе роспуку й викликає загальну деморалізацію.

Там, де, в сальонах, вирішується доля нації, вирішується однобічно — й ми не можемо не висловити побоювання, що й рішення буде однобічним, якому бракуватиме волі цілої нації, в сіх її громадських груп. Воно не зможе викликати загального ентузіазма, в якому лише й може зрости сила нації.

І знову попливемо без керми, чекаючи на останній удар, який розвіє остаточно наші мрії, поскидає всіх і замкне безславну сторінку нашої історії. („Укр. Вісти“, 29 травня 1919 р.)

Земельна політика в розумінні партії.

Друга російська революція розпочалася під гаслом „землі й волі“. Для селянина вона являлася розрішенням давньої соціальної несправедливості. Для нього не існувало інших питань, ніж земельне й тому він дружно голосував за партію соціалістів-революціонерів, поскільки остання обіцяла в найпередшу чергу розв'язати цей проклятий Горліїв вузол. Розуміється, на ділі було інакше, на ділі земля була тою „синьою птицею“, яку не довелося піймати нашому селянинові.

Ні Центральна Рада, ні гетьман, ні Директорія — ніхто не дав задовольняючої одповіді на головніше питання, що стояло перед українським селянством. Бо, нам соціалісти казали, що земля не належить нікому, а гетьманці — що належить лише тим і в тій мірі, хто нею юридично володіє, — це не була одповідь на пекучі потреби нашого села. Що селянин хотів усунути від землі поміщика — це факт — що він

сам хотів стати таким же поміщиком, мати право на землю. Наш селянин — власник. Він жив і викохував в собі це почуття власності не один рік, щоб відразу його позбутися.

Ми рахували, що всі засади й соціалістичні й консервативні в питанні земельному дістали в процесі революції велику поразку й були певні, що тільки середній шлях — переведення демократичної земельної реформи зможе, нарешті, хоч в певній мірі задовольнити земельний голод.

„Земельну реформу — зазначає Центральний Комітет Народньої Республіканської Партії в своєму меморандумі — вважаємо в сучасний мент одним з найактуальніших. Ця реформа повинна вже вийти зі сфери обіцянок, а стати на реальний шлях як найскоршого здійснення. Аграрна реформа мусить бути переведена на принципі примусової ліквідації великої земельної посілости й заховання дрібної земельної власності за обмеженими правами. Вирішення земельної справи повинно пройти в таких формах, котрі не суперечили б загально-світовим умовам народнього господарства і не тільки не порушували фінансових інтересів держави, але зміцнили її економічні підпори, а також знайшли би ґрунт в психології українського селянства“.

„В аграрній політиці — каже п. К. Г. Врогновський-Сивошанка в своєму інтерв'ю — наша партія, виходячи з реальних умов життя наших хліборобів, обстоює розв'язання земельної реформи на підставі наукових, історичних та економічних даних, з одного боку, і з другого — задоволення справедливих вимог землевласників. Земля мусить бути викуплена по певній оцінці і в обмеженій кількості продана трудовому селянству. Приймаючи під увагу слабкий розвиток технічних сил країни, розв'язання аграрної реформи в пропонуванім нами порядку дасть можливість приватному капіталові бути використаним так для держави, як і для народа.“ („Вістник У. Н. Р.“, 15. лютого 1919 р.)

Військова політика в розумінні партії.

Центральний Комітет Народньої Республіканської партії розумів, що в військо, яке робило повстання проти гетьмана, важко — а на перших початках — майже неможливо було внести певну організацію. Для цього потрібний був певний час, протягом якого мусіли викристалізуватися принципи

переформування цього війська ad hoc в справжню регулярну армію. Однак, проходили тяжкі місяці й побажання партії, висловлене ще 20 січня 1919 року, щоб „вище командування вжило рішучих заходів для ліквідації тої анархії, яку вносять в армію безчисленні отамани, — люде, які не розпоряджають ані відповідними знаннями, ані необхідним досвідом, ані військовим духом, і для негайної організації армії, здібної виконувати ті стратегічні задання, що на неї припадають“, — лишалося незреалізованим. Отаманщина захопила в свої руки армію й надала їй специфічний характер, який дозволяв нашим противникам називати її бандою.

Партія піддала дискусії питання про військову політику, вислідом чого явилася стаття п. Ал. Ковалевського, уривки якої тут наводимо.

„Ні для кого не є секретом, що на чолі військової справи стоять люде, далекі від неї. Командний склад армії в своїй значній частині не відповідає своєму призначенню. Ми знаємо багацько прикладів, коли старі полковники є козаками; але дуже мало фактів, щоб справжні полковники командували полками. Прапорщики командують дівізіями, навіть корпусами, навіть фронтами... Все постачання армії, найголовніший її нерв, був в руках тих же прапорщиків і писарів. Досить одного факта, що фельдфебель австрійської армії був Головним Начальником Постачання. На чолі Військового Міністерства стоїть підпоручик, як до нього був поручник. На чолі штабів стоять, здебільшого, також старшини військового часу.

Всі ці люде не могли керувати армією, узгляднювати всі стратегічні пляни, підноситися вище півсотенного шаблону. Одкидаючи навіть злу волю, зловживання, безпринципність, малий культурний рівень — становлячи все лише в одну військову площу, мусимо признати, що наш командний склад потребує рішучої фільтрації, й то під зглядом чисто технічним: генералу Гутору не можна протиставити прапорщика Петренка. Досвіду й знанню — дилетанство!

Необхідно мати не тільки плян оборони, але й розпоряджати апаратом, що його може виконати. Не кількість армії вирішує справу, а її організація. З армії необхідно усунути всіх люде, які не можуть нею порядкувати й які, противно, можуть бути корисні за иншою справою. Принципи загальної мобілізації, особливо, Командного складу, то є ста-

рий шаблон, що за наші обставини ні в який спосіб не допомагає зміцненню армії. Коли не раз порушувалося питання, що необхідність викликання на службу закордонних старшин, — і Правительство повинно звертати на це свою увагу. Це внесло б не тільки систему, порядок і організацію в армію, але й зміцнило б її морально, позбавивши від того елемента, який від всяких мобілізацій правительствами українським, большевицьким, гетьманським, котрі ставали цілком протилежній цілі, — загубив і зненавидів свій фах, своє ремесло, що стало для нього прокляттям". („Укр. В.", Ч. 24, 1919 р.)

Фінансово-економічна політика в розумінні партії.

Внесення небезпечних в промислове життя України, підірване війною й революцією, завжди непокоїло Центральний Комітет, який розумів, що не в такий спосіб відбудується народне господарство нашої держави. Задовольняючи справедливі вимоги робітничої класи, не можна було рівночасно нехтувати інтересами підприємців, які володіли й необхідними капіталами й потрібними знаннями, які посідали ту ініціативу, поза якою не могло бути внесено порядку в зруйновані форми промисловости. Заводи припинили свою діяльність, фабрики стали також, бо, не говорячи вже про відсутність необхідної охорони промисловости, необхідних загальнополітичних умов для нормального її розвитку, бракувало палива, матеріалів технічних, доброго, впорядкованого, транспорту. Все це говорило про те, що налагодження й торгу промисловости, й фінансів, — має наступити ще не скоро на Україні. Але тим скорше, чим правдівійшими будуть ті засади, що покладатимуться в основу господарчого життя, яке мусить бути відновлено...

А саме — „в сфері Народнього господарства — пише Центральний Комітет Народньої Республіканської партії — ми вважаємо необхідним, аби уряд направив всі зусилля на збільшення продуктивності праці і піднесення розвитку промисловости. В тій цілі треба спертися на всі живі сили краю, а також розвинути державне господарство й знайти відповідні форми державного визискування окремих галузів господарства, не ставляючи перешкод для виявлення приватної ініціативи. Разом з тим уряд повинен розвинути законодавство в справі охорони праці 8-ми годинного робітничого

дня, заховання професійних організацій. Полагодження економічних конфліктів робітників з роботодавцями повинно провадитись в таких формах, котрі забезпечили б в першу чергу державно-господарські інтереси.

Фінансове становище держави вимагає рішучих заходів до виконання населенням фінансових зобов'язань, а також зміцнення власної валюти. Фінансова скеля держави повинна бути побудована на раціональному використанні природних багатств і піднесенні всіх продукційних сил краю...

ПРОГРАМ і СТАТУТ

Української Народньої Республіканської Партії.

ПЕРЕДМОВА.

Коли народжується партія, повстає питання: які цілі вона становить, якими шляхами вона гадає йти до їхнього здійснення і на кого має спиратись?

Але разом з цим повстає більш широке питання — чи варто засновувати нову партію, дробити і без того розпорощені сили, підривати єдиний національний фронт?

Ми зо всією категоричністю на поставлене питання мусимо відповісти позитивно і, може найбільш через те, що при одній спільній ідеї можуть існувати різні методи досягнення.

Ми констатуємо, що з перших днів революції і до цього часу на полі української громадськості існувало тільки дві національно-політичних коаліції: „лівих“, які йшли шляхом соціальних експериментів, і „правих“, що бажали і бажають влити в нові форми нашої державности старий імперіялістичний зміст, але не було і немає національного центру, який приширяв би ці крайності цих обох коаліцій. І нашим завданням являється створення сами такого центру.

Для нас єсть священними тільки дві ідеї. Ідея нації та ідея демократії.

Нації, — що власними зусиллями будує свою державу, що найвищим гаслом становить свою суверенність, що вважає за найвищу цінність свою волю, свою культуру і свою творчість, що вміє вмірати во ім'я своєї Батьківщини.

Демократії, — що пильнує інтересів не тільки одного робітника, який бореться за поліпшення свого матеріального добробуту, або селянина, що прагне до задоволення своєї жагучої потреби в землі, або трудового інтелігента, що творючи інтелектуальні цінності, не дістає визнання — а всієї демократії, демократії і фізичного інтелектуального труда.

Бо для нас однаково немає різниці між пролетарем-інтелігентом і пролетарем-селянином чи робітником.

Бо для нас важать, як цінності матеріальні, так і цінності духові, — і в цьому полягає різниця нашої партії з партіями лівого крила, які, проголошуючи диктатуру пролетаріата або селянства, становлять в рабське положення трудову інтелігенцію.

Тому ми і зазначаємо в своєму програмі, що робітниче законодавство та обов'язкове за допомогою держави страхування, на випадок чи хвороби, чи професійних занедужань, чи старости, чи нездібности до праці, повинно однаково торкатися представників так і фізичної, як і інтелектуальної праці.

Друга різниця поміж українською народньою республіканською партією й партіями лівого крила, які протягом кількох місяців пройшли величезну революцію від національно культурної автономії до самостійної України, полягає в тому, що поняття суверенної української нації єсть для нас поняття істотним, а не поняттям ad hoc.

Третя різниця виявляється в тому, що ми, зазначаючи в платформі ті самі соціальні ідеали, ідемо до їхнього досягнення не шляхом соціалістичних експериментів й невідповідальної демагогії, що грають на низьких інстинктах неосвіченої маси, а шляхом глибоких і сталих соціальних реформ, піднесення культурного розвитку населення й повного перегляду не тільки цивільного або карного, але й робітничого та аграрного законодавства. Після нас закони можуть повставати не в процесі стихійного розбурхання народніх мас, а лишень станом нормальної законодавчої творчости, яку може забезпечити тільки система парламентаризму.

Нарешті четверта різниця полягає в обсягові діяльності партії. Ми становимо собі за ціль стремління не одної

якої-небудь класи, а всієї працюючої демократії, бо не можемо принести інтереси цілого народу в жертву інтересам тільки одної класи.

Тому українська народня республіканська партія являється партією позакласовою і загально державною.

З другого боку, не дивлячись на те, що національний момент підкреслюється в сильній мірі партіями правого крила — разом з тим між останніми та нашою партією існує велика різниця, бо для них ідея державности являється засобом осягнення імперіялістичних цілей, а також цілей чисто класових.

Що до федеративно-демократичної партії, то різниця з нею полягає ще й в площині національній, бо це є партія москвофільська.

Центральний Комітет

Української Народньої Республіканської партії.

20/X 18 року.

Київ.

ПРОГРАМ.

I. Державний лад.

§ 1. Україна повинна бути незалежною народньою республікою.

§ 2. Законодавча влада в ній повинна належати парламенту, обраному на підставі загального, рівного, прямого і таємного голосування, без різниці полу, віри і національної приналежності.

§ 3. Виконавча влада належить президенту, обраному на чотири роки Національним Конгресом, скликаним спеціально для цієї мети на підставі загального, рівного, прямого і таємного голосування, без різниці полу віри і національної приналежності.

§ 4. Президент керує державою за допомогою ради міністрів, яка відповідальна перед парламентом.

§ 5. Парламент — однопалатовий, обраний на три роки.

§ 6. Права й обов'язки президента, ради міністрів і парламенту повинні бути зазначенні в основних Законах (конституції). Основні Закони встановлює Національне Зібрання, скликане для цієї мети на підставі загального, рівного, прямого і таємного голосування без різниці полу, віри і національної приналежності. Однак партія зазначає наступні точки, які вона обстоюватиме :

- а) Президенту належить право санкції законів і законодавчого (одноразового) veto та право помилування.
- б) Закон, відхилений президентом шляхом veto може розглядати парламент тільки в наступну сесію.
- в) Президент призначає раду міністрів відповідно до тієї чи іншої парламентської більшості.
- г) Президент є верховним керівником всіх озброєних сил України.
- й) Раді міністрів, як і членам парламенту належить право законодавчої ініціативи.
- д) Члени парламенту, користуються імунітетом.

§ 7. Ніякі податки, мита чи то інші якісь способи оподаткування населення, а також державні позички не можуть бути переведені без згоди парламенту.

§ 8. Міжнародна політика ради міністрів провадиться під контролем парламенту.

§ 9. Державною мовою є мова українська.

II. Права громадянина.

§ 10. Всі громадяне Української Народньої Республіки без різниці полу, віри й національної приналежності однаково рівні перед законом.

§ 11. На території Української Народньої Республіки всім забезпечується право висловлювати свої думки, а також поширювати їх пресою чи якимсь іншим способом, відповідаючи за це тільки перед законом.

§ 12. Право приймати участь в спілках, громадах та інших організаціях.

§ 13. Право улаштовувати прилюдні збори або приймати в них участь.

§ 14. Право особистої недоторканності, а також недоторканності помешкання громадянина.

§ 15. Право вільного перебування в межах України, а також виїзду за кордон.

§ 16. Всі ці права громадянина повинні бути зазначені в Основних Законах.

III. Місцеве самоврядування.

§ 17. Всі органи місцевого самоврядування вибираються на підставі загального, рівного і таємного голосування без різниці полу, віри й національної приналежності.

§ 18. Органи місцевого самоврядування повинні мати широку компетенцію що до вирішення всіх питань місцевого характеру, за винятком тільки тих галузів урядування, що повинні бути скуплені в руках центральної влади (пошта, телеграф, народня освіта і інші).

§ 19. Представники центральної влади доглядають лише законности в діяльності органів місцевого самоврядування, повинні бути докладно обговорені в відповідному законі.

§ 21. Всякі непорозуміння, що виникають поміж радою міністрів та органами місцевого самоврядування, розв'язує суд.

IV. С у д.

§ 22. Одділення судової влади від адміністративної.

§ 23. Незмінність і незалежність судів.

§ 24. Прилюдність суду й рівність всіх перед ним.

§ 25. Повний перегляд цивільного й карного законодавства. При чому українська народня республіканська партія обстоюватиме такі принципи:

а) ніхто не може бути покараний без постанови відповідного суду;

б) ніяке втручання міністра судових справ що до призначення на судові посади або переміщення суддів, або переведення судових справ не одним способом, не може мати місця;

в) судді не одержують ніяких відзнак за свою працю;

г) відповідальність урядових осіб відбувається на загальних підставах;

г) виборність мирового суду;

д) єдність касаційного суду;

е) організація адвокатури на підставі дійсного самоврядування;

- ж) кара на смерть в Українській Республіці не існує;
- з) введення умовного засудження;
- і) встановлення оборони на попередньому слідстві.

V. В і й с ь к о.

§ 26. Військо повинно бути регулярне.

§ 27. Кількість війська в мірі дійсної потреби для оборони краю, а також термін проходження служби встановлює парламент.

§ 28. Порядок керування військом й умови внутрішнього його побуту встановлюється відповідними законами.

VI. О с в і т а.

§ 29. Українізація нижчої, середньої й вищої школи на Україні.

§ 30. Свобода приватної і громадської ініціативи в справі відкриття й організації шкіл всяких типів з обов'язковим навчанням україно-знавству.

§ 31. Заведення загальної даремної й обов'язкової освіти в початковій школі.

§ 32. Передача початкової освіти до рук органів місцевого самоврядування.

§ 33. Місцевим українським громадським установам повинно належати широке право що до участі в постановці освітньої справи, як в початкових, так і середніх школах.

§ 34. Автономія вищої школи.

§ 35. Організація за допомогою органів місцевого самоврядування народних університетів для дорослого населення, елементарних шкіл для дорослих й поширення професійної освіти.

VII. Церква.

§ 36. Необмежена воля віри.

§ 37. Церква на Україні повинна бути автокефальною.

VIII. Робітничі питання.

§ 38. Свобода робітничих спілок.

§ 39. Право страйку.

§ 40. Розповсюдження робітничого законодавства, незалежної інспекції на всі галузі праці (фізичної та інтелектуальної).

§ 41. Восьмигодинний робітничий день для дорослих і шостигодинний для робітників від 16 до 18 років.

§ 42. Заборона нічної праці й додаткових робіт, окрім технічно й громадсько необхідних.

§ 43. Охорона праці жіноцтва й дітей; встановлення особливих засобів охорони праці чоловіків в шкідливих для здоров'я продукціях.

§ 44. Заснування примиряючих камер.

§ 45. Заведення карної відповідальності за порушення законів про охорону праці.

§ 46. Обов'язкове державне страхування робітників (фізичної і інтелектуальної праці) на випадок старости та інвалідности.

§ 47. Обов'язкове за допомогою держави страхування на випадок хвороби, нещасливих пригод та професійних занедажвань.

IX. Охорона інтелігентної праці.

§ 48. Широка державна допомога всім, хто бажає здобути вищу загальну й професійну освіту.

§ 49. Утворення спеціального законодавства про охорону інтелігентної праці службовців та людей вільних професій.

§ 50. Державне соціальне страхування на випадок втрати трудоздатности поширюється на робітників інтелігентних професій.

X. Фінансова й економічна політика.

§ 51. Складання державного видаткового бюджету відповідно дійсним потребам української держави.

§ 52. Розвиток прямого оподаткування за рахунок посереднього.

§ 53. Загальне пониження посереднього оподаткування; поступове скасування посередніх податків на речі споживу народніх мас.

§ 54. Введення поступово-похідного оподаткування.

§ 55. Введення поступового податку на спадщину.

§ 56. Державна допомога кооперації в усіх її галузях.

§ 57. Розвиток дрібного кредиту.

§ 58. Окрема українська валюта.

XI. Земельне питання.

§ 59. Для наділення землею безземельних та малоземельних громадян утворюється державний земельний фонд, до якого залічуються всі землі призначаємі для забезпечення трудового хліборобського населення.

§ 60. Існуючий запас державних земель (включаючи бувші удільні і кабінетські) поповнюється землями монастирськими, церковними, мрайоратними, належними до селянського та дворянського банку та примусово відлучаємими приватно власними.

§ 61. Примусове вивласнення не поширюється на землі сільських громад та на дрібні володіння, що не перевищують трудової норми; на землі належні до міст і земств, а також на землі інших інституцій, призначених для освітніх, наукових та інших громадсько-користних цілей.

§ 62. Вся кількість землі поверх трудової норми в приватних володіннях підлягає примусовому вивласненню. В місцях де немає недостачі в землі для нормального забезпечення місцевого малоземельного та безземельного хліборобського населення, тим власникам, які провадять господарство власним інвентарем надається можливість заховувати за собою кількість землі більш трудової, але ж не вище виробленої для того граничної норми.

§ 63. Залишення за власником участка, перевищуючого зазначенну граничну норму, припускається тільки з дозволу відповідних органів з метою встановлення поступового порядку ліквідації, навіть заховання такого господарства в попередньому його стані.

§ 64. Місцевим органам за згодою центральної влади надається право, як що вони визнають потрібним, залишити в цілості високо культурні маєтки, або продовжити порядок ліквідації, щоб не спричинитися до різкої ломки встановлених господарських відносин.

§ 65. Примусове вивласнення приватних земель провадиться шляхом прикупу їх державою по оцінці, відповідаючій нормальній доходності цих земель.

§ 66. При обрахованні доходности землі повинні прийматися на увагу ті підвищені прибутки, що власники брали їх з селян, користуючись їхньою нуждою в землі.

§ 67. Викупна сума за відлучаємі землі сплачується власникам викупними свідоцтвами, цебто коштовними паперами, що дають певний прибуток. Погашення цієї суми і виплату частини процентів приймає на себе держава. Решта процентів компенсується особливими податками з земель, наділяємих трудовому населенню.

§ 68. Землі загального державного запасу вживаються найсамперед на задоволення потреб місцевого малоземельного та безземельного трудового хліборобського населення, згідно з встановленими для того нормами забезпечення.

§ 69. Землі, що лишаються після задоволення потреб місцевого населення, можуть бути призначенні для потреб чергового забезпечення того ж населення або використані на потреби обездолених переселенців українців з інших місць.

§ 70. В випадку недостачі землі для забезпечення місцевого населення необхідна широка державна поміч тим, хто бажає переселитися в інші райони.

§ 71. З державного запасу може одержати учасок землі тільки трудове населення, яке займається хліборобством і на першу чергу *місцеже* населення.

§ 72. І серед хліборобського населення наділяються землею тільки безземельні та малоземельні. Таке обмеження гуртка осіб, що мають право на державну землю, дає можливість забезпечити трудове населення землею в побільшеному розмірі.

§ 73. Питання ж про те, чи слід лишки землі після задоволення місцевої потреби переводити на майбутні потреби того ж населення, чи наділяти ними переселенців, буде вирішуватись центральними органами.

§ 74. Земля наділяється потрібуючому населенню на підставі постійного (довічного) користування. З цього виходить, що право користування землею, одержанного з державного запасу не може бути проданим, але і відповідно земельним законам може переходити в спадщину працюючим коло землі членам родини.

§ 75. Ліси, за винятком наділених та належних громадським установам, повинні належати державі.

§ 76. В лісових місцевостях ліси можуть бути скористовані на сільсько господарські потреби населення.

§ 77. Права на недри землі (рупа, дугель та інші) теж вважаються власністю держави.

§ 78. Тим, що з огляду на втрату трудоздатности не зможуть далі працювати коло землі, держава повинна забезпечити їхнє дальше існування.

СТАТУТ.

I. Центральний Комітет.

§ 1. Центральний Комітет єсть виконавча влада партії.
Примітка: В часі між конференціями Центральний Комітет єсть найвищою законодавчою, а його президія виконавчою владою партії.

§ 2. Центральний Комітет обирається з 15 членів, з яких не менше 7 повинні бути з Києва, як осередку українського державного життя.

§ 3. Члени Парляменту від партії У. Н. Р. входять в склад Центрального Комітета, але з правом дорадчого голосу.

§ 4. Центральний Комітет призначає Головноуповноважених на губернії, а також Уповноважених на повіти до нової організації губернії чи повіту і обрання ними місцевих і губерніяльних комітетів.

II. Конференція.

§ 5. Конференція єсть найвищою владою в партії.

§ 6. Конференція складається з членів Центрального Комітета, послів до парляменту, редакторів партійних часописів, уповноважених Центральн. Ком. на місцях і представників губерніяльних та місцевих Комітетів, при чому Губерніяльні Комітети надсилають по 3 представники, а Повітові по 2 представники.

§ 7. Конференція відбувається один раз на рік і в надзвичайних випадках по потребі.

III. Губерніяльні комітети.

§ 8. Губерніяльні Комітети керують партійними справами в межах своєї округи.

Примітка: До організації Губ. Ком. партійними справами керує Головноуповноважений від Центрального Комітета.

§ 9. Губерніяльний Комітет складається з 9 членів, при чому тєро з них повинні бути з того міста в якому пробує Губ. Ком.

§ 10. Губерніяльний Комітет обирається на губерніяльний партійний нараді, яка складається з представників Ц. К. уповноважених Ц. К. редакторів партійних видань даної губернії,

членів Губ. Ком. і представників місцевих комітетів, рахуючи по 3 представника на кожний повіт.

§ 11. Губерніяльний Комітет керується в своїй діяльності директивами Ц. К. і постановами партійних конференцій.

§ 12. Губерніяльний Комітет про свою діяльність подає Ц. К. повідомлення не менш, як один раз на місяць, а також постачає матеріял для видань Цен. Ком.

§ 13. Губ. Ком. стежить за роботою місцевих комітетів, а також за розвитком партійних організацій в межах своєї округи.

IV. Місцеві Комітети.

§ 14. Місцеві Комітети керують партійними справами в межах своїх повітів. На їхньому обов'язкові лежить організація партійних груп по селах і містечках своїх повітів, координація партійної роботи на місцях, активна участь в виборах до земств, мійських дум, а також парламенту.

§ 15. Місцевий Комітет складається з 7 чоловік, причому троє з них повинні жити в повітовому місці.

§ 16. Місцевий Комітет обирається на повітовій партійній нараді, що складається з представників партійних груп (по 1 представнику від кожних 15 зорганізованих членів), уновноважених Ц. К., представників Субкомітету.

Примітка: Участь представників Ц. К., або Губком. в повітових нарадах не є обов'язковою.

§ 17. Місцевий Комітет керується в своїй діяльності постановами партійних конференцій, директивами Ц. К. і Губ. Ком., а також рішенням місцевих партійних нарад.

V. Члени партії.

§ 18. Кожний, хто поділяв програм партії, може стати членом партії.

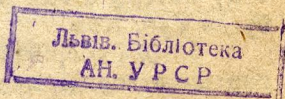
§ 19. Про своє бажання стати членом партії, він подає писану заяву на ім'я місцевого Комітету, прикладаючи до неї рекомендації двох членів партії.

§ 20. Кожний громадянин, прийнятий до партії, повинен зробити членську вкладку в розмірі одноденного заробітку, але не менш 12 карбованців.

§ 21. Кожний член партії підлягає всім розпорядженням відповідальних партійних органів і взагалі дотримує партійної дисципліни.

§ 22. На обов'язкові кожного члена партії лежить підтримування всякими способами своєї партії й сприяння її організації й розвитку.

20. грудня 1918. року.

(18.30x)

стос.

Львів. Бібліотек
АН УРСР

1 руд 20 км (1986)
2149
Р/1